

4. Kultuurilisest poliitilise Euroopa ühisidentiteedini

Nagu nägime, iseloomustab Euroopa Liidu identiteedistamispoliitika algusaegu kultuuriline rõhuasetus. Euroopa identiteedi tunne tuleneb tavapäraselt ühise Euroopa ajaloonarratiivi ideest, mida omakorda peetakse euroopalike põhiväärtuste allikaks. Ühine ajalugu lõimib tavapäraselt Vana-Kreekat ja –Roomat, keskaja feodalismi, renessansi, valgustust, 19. saj liberalismi, kristlust, ilmalikkust ja (mõnikord) negatiivseid algeid nagu kolonialism ja maailmasõjad. Väljakutseks on siin eeskätt riikide vaatepunktide erisuste silumine, ilmekaks näiteks Chiraci-Schröderi algatatud Histoire/Geschichte Euroopa ja maailma ajalooõpikud, millest lähiajaloo köite (2006) suutsid sakslased ja prantslased kokku leppida 80% ulatuses, esitades ülejäänud riigispetsiifiliselt.

Samas pole üldtsivilisatsioonilist identiteeti lihtne otse teisendada poliitiliseks, veel enam riiklikuks. Nii Euroopa ajaloolised, maateaduslikud kui kultuurilised piirid on ajas muutunud. Kui algne Euroopa tähistas ennekõike vahemeremaid ja Rooma impeeriumi, on tänapäevane Euroopa mõiste tavaliselt laiem läänekristluse alast, hõlmates ka õigeusu kultuuriruumi, ent jättes välja Põhja-Ameerika. See on lähedane maateaduslikule määratlemisele, kus piiriks on Atlandi ja Arktika ookeanid, Vahemeri ja Must meri, ent maismaal on küsimuseks nii Kaukaasia (Põhja- või Lõuna-) kui Siber (Ural vs tsariaegne rajajoon).

Ajalooliselt pole Euroopa kultuur viinud geopoliitilise üksuseni viisil, kuidas rahvuskultuurid mõjutasid riikide teke. Täna toimub Euroopa lõimumine koos rahvusriiklike lojaalsuste ja patriotismiga. See viitab, et Euroopa identiteet on teise tasandi identiteet ja tema kohaseks mõistmiseks tuleb teda näha sünergilises koostoimes rahvusriiklike identiteetidega. EL-i ja rahvusriigi identiteedi vastandamine on eksitav, need võivad koos toimida, võtmeküsimus on sobitumises (Bruter 2003).

See viib meid küsimuseni, kas Euroopa Liidu ühisidentiteeti saaks mõtestada poliitiliste alusväärtuste kaudu. On mitmeid sellele keskenduvaid käsitlusi, mis toovad euroopalike väärtustena välja demokraatia, inimõigused, hea haldus, õigusriiklus, turumajandus, multilateralism maailmakorra alusena ja solidaarsus. Kjell Goldman on neid üldistades käsitlenud Euroopa Liitu nelja poliitilise ideoloogia alustaotluste kompromissina:

- liberalismi rahumõtlemine,
- konservatismi rahvusriiklus,

- sotsiaaldemokraatia heaoluriiklus,
- roheline keskkonnahool.

Poliitilistest väärtustest lähtuv lähenemine leiab kinnitust **Kopenhaageni kriteeriumides**, mille aluseks on Euroopa Liidu Nõukogu 1993. aasta Kopenhaageni deklaratsioon liidu liikmelisuse eeltingimustest. „Liikmelisus eeldab, et kandidaatriik on saavutanud demokraatiat, õigusriiklust, inimõigusi, vähemuste arvestamist ja kaitset tagavate institutsioonide stabiilsuse, toimiva turumajanduse olemasolu ning suutlikkuse tulla Liidu sees toime turujõudude ja sisekonkurentsi survega. Liikmelisus eeldab kandidaadi võimekust täita liikmekohustusi, sealhulgas kinnipidamist poliitilise, majandusliku ja rahaliidu eesmärkidest.“

Samas on olemas ka teine leer, mis rõhutab kindla väärtusnimekirja asemel Euroopa identiteedi määramatust ja avatust. Jaques Derrida (1992) meelest hoiab Euroopa identiteedi avatuna sisemine, aga ka maailmale ja teistsugusele avatuse vajadus ja pidev muutumine. Euroopaliku poliitika alusena nähakse siin avatud väärtusarutelu ja -dünaamikat ja dialoogivõime teiste kultuuridega.

Mõned autorid on olnud veelgi radikaalsemad. Agnes Heller (1988) näeb Euroopa identiteeti omalaadse eitusidentiteedina, mis ehitub teatud kultuuritähenduste ümber nagu kirikuhood, klassikaline muusika, ratsionalism. Zygmunt Baumani (2004) meelest kuulub Euroopa identiteedi põhiolemusse, et ta üritab jätkuvalt oma identiteeti määratleda, ent see identiteet on alati otsekui oma määratlejast ees, käegakatsutav, ent siiski kogu aeg eest ära liikuv.

Eitamata euroopalikkuse dünaamilisust ja muutuvust, on Euroopa Liit selgelt tegelikkuses olemas. Seega on olemas ka tema erinevad positiivsed (enese)määratlused, mistõttu eitamine ja ebamäärasus ei saa olla piisavaks vastuseks. Küll on Euroopa poliitilise ühisidentiteedi mõtestamisel väga erinevaid koolkondi, millest saab järgnevas alapeatükis lühiülevaate.